

DVA DOBRA
RAZLOGA
DA SE OKUPATE
NAUKA O SVAKODNEVICI

DŽEJ INGRAM

Preveo
Dragan Popović
Laguna

Naslov originala

Jay Ingram

THE SCIENCE OF EVERYDAY LIFE

Copyright © Jay Ingram, 1989

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ćinciji

SADRŽAJ

Dobro došli na prikazivanje jezika	9
Ptica Trkačica ponovo pobeđuje	17
Kada ti mesec liči na veliku picu	23
Svetlost i zvuk u šolji kafe	29
Pol i zajednički naslon za ruke	35
Dva dobra razloga za kupanje u kadi.	39
Bez dobrih osobina	45
Dinamika koktel zabave	51
Slatke misli iz sićušnog mozga	55
Velika eksplozija na kablovskoj TV.	61
Mislim, dakle trepćem	65
Zadah špargle	71
Nauka o hodanju	75
Roj	81
Evolucija plišanog mede	89
Nikada neću zaboraviti onog, kako se zvaše...	95
Poletno iskustvo	103

Kada toalet postane laboratorija	109
Nauka o plakaru	117
Pisma sa nebesa.	121
Perje	129
Od ovoga odeljka se zeva	135
Hod po kiši	143
Nestabilna pri kretanju.	147
 O AUTORU	 153

Dobro došli na prikazivanje jezika

Pokušajte da se setite kada ste poslednji put morali nešto da uradite uz veliku pažnju i tačnost ili usredsređenost – kao što je na primer uvlačenje konca u iglu, ili čitanje uputstva za video. Je li vam vrh jezika provirivao između usana? Ako niste svesni da to činite, setite se kada ste poslednji put videli svoje dete

kako se jako usredsređuje na tačke označene brojevima u igri zagonetnog nevidljivog lika. Kladim ste da ste mu tom prilikom videli jezik. Naučnici-bihevioristi* ovu malu neobičnu pojavu nazivaju „prikazivanjem jezika“ (sa svojim uobičajenim maštovitim darom za davanje imena) i ona predstavlja čest i snažan oblik neverbalnog ponašanja.

Ima mnogo načina za prikazivanje jezika. Možete pokazati samo vrh jezika između zuba i tako ga ostaviti, ili ga uvlačiti i izvlačiti, ili ga držati savijenog između zuba a da

* Naučnici koji se bave izučavanjem ponašanja. (Prim. prev)

ga ne pokazujete, čak ni da ga usmeravate na jednu ili drugu stranu. Bez obzira u kojem posebnom vidu se pokazivanje jezika dešava, to se uvek čini da bi se uputila sledeća poruka: „Ne uznemiravaj me.“ Interesantno je da se ta poruka šalje i prima nesvesno – ni osoba koja pokazuje svoj jezik, a ni osoba kojoj je to namenjeno nisu svesne namere niti pak samog čina. To automatski stvara razliku između običnog pokazivanja jezika, i plaženja jezika nekome, ili možda napadnog prelaženja vrhom jezika preko usana. Obe ove radnje su namerne i svesne, a pokazivanje jezika nije ni jedno od to dvoje. Ipak, ono je vrlo čest ljudski signal i moguće je predvideti kada će neko to učiniti i kakvu će posledicu to proizvesti kod onih koji to vide.

Deca u zabavištu najčešće pokazuju jezik kada se bave radnjama kao što je rad sa plastelinom, crtanje bojicama, pa čak i šutiranje lopte. Što se traži veća usredsređenost, to se jezik češće pojavljuje. Pri izvođenju jednog ogleada, kada su deca išla ka vrhu stepeništa koje se sužavalo, jezici su počeli da proviruju. Čak i deca koja inače ne pokazuju jezik, počinju to da rade onoga trenutka kada primete da ih odrasli posmatraju.

Pokazivanje jezika članova „bratstva“* Univerziteta Pensilvanije, dok igraju bilijar, dovodi se neposredno u vezu sa teškoćama pri nišanjenju kugli, a što su igrači slabiji, to se jezik više pokazuje, za razliku od dobrih igrača. Čak i gorile slede ovaj primer – one pokazuju jezik više kada obavljaju neke zahtevnije zadatke, kao što je na primer držanje ravnoteže na prevrnutim kolima, ili kada vise o lancima.

Ima još mnogo drugih situacija kada primećujemo pokazivanje jezika, ali objašnjenje je isto: ljudi (ili gorile) pokazuju svoj jezik onda kada ne žele da ih drugi uznemiravaju, obično

* Engl: *fraternity* – bratstvo, nezvanični oblik udruživanja muških studenata na američkim univerzitetima. (Prim. prev.)

zato što se bave nečim što zahteva njihovu potpunu pažnju. Ono predstavlja blagi oblik socijalnog odbijanja, znak da se treba držati po strani od osobe koja pokazuje jezik. Mesto dešavanja može biti neobično – najdramatičnije pokazivanje jezika koje sam ikada video priredila je jedna žena koja je vozila bicikl srednjom trakom prometne ulice u centru Toronta sa potpuno isplaženim jezikom. Bila je obuzeta držanjem ravnoteže, a njen jezik je upućivao poruku, koliko sam ja shvatio, da želi da joj sva kola ostave što je moguće više prostora.

Jedan oglead u Filadelfiji pokazuje da se mi oslanjamo na pokazivanje jezika kako bismo ostale držali na odstojanju. U ovom istraživanju, dvadesetpetogodišnji beli muškarac sedeo je na vrhu stepenica koje su vodile u jednu poslovnu zgradu. On je namerno gledao u svakoga ko se penjao stepenicama prema ulazu u zgradu, ali nije pokazivao nameru ma kakvog fizičkog dodira. Skriveni posmatrač beležio je reakcije svih onih koji su i sami prilazili zgradi. Njihove reakcije bile su različite, kao što se i moglo pretpostaviti – neki su odmah skrenuli pogled u stranu, neki su se oklevajući nasmešili, dok su drugi pogledali na sat, ili nameštali kosu.

Ali primetan je bio broj onih koji su pokazivali jezik – od njih pedeset, sedamnaest je pokazivalo jezik. Dok je većina to činila na metar-dva od ovoga čoveka, neki su počeli da pokazuju jezik na više od tri metra, a iznenađujuće je bilo što je troje ljudi to učinilo *tek pošto* je prošlo pored tog čoveka. (Iako se može reći da je to pomalo kasno za slanje nemušte poruke „ostavi me na miru“, ispitanici su smatrali da je bolje da svoju poruku imaju spremnu za slučaj da čovek krene za njima.) Očigledno, ovaj znak može se upotrebiti da se izbegne socijalni dodir čak i kada onaj koji pokazuje jezik nije ničim zauzet. Kontrolnu grupu u ovom ogleadu činilo je pedeset ljudi koji su prošli pored tog istog čoveka na istom

mestu na stepenicama, a tom prilikom je ovaj čovek čitao, nije gledao. Samo su se dva jezika pokazala.

Dokaz da je poruka pokazivanja jezika primljena proizlazi iz ogleđa sa dvadeset pet studenata i dvadeset pet studentkinja jednog koledža. Jedan po jedan student je sedao u klupu okrenut pozadi i rečeno mu (joj) je da uradi test razumevanja pročitanoš štiva. Tada mu (joj) je dat test i upozoren(a) je da se na pitanja mora odgovarati redom. Kontrolor je zatim rekao da će on za to vreme vršiti zapis sa magnetofonske trake i da će imati slušalice na ušima kako ne bi uznemiravao studenta. On je seo napred u učionici, gledajući u leđa studentu.

Stranica broj tri namerno je odstranjena iz svakog testa, a jedan posmatrač, sakriven iza dvostrukog ogleđala, beležio je reakciju svakog studenta ili studentkinje kada bi došao(la) do iznenadnog otkrića da jedna stranica nedostaje. Većina studenata se prvo promeškolljila i pozvala kontrolora. Ovaj, pognute glave i ušiju pokrivenih slušalicama – teškim staromodnim slušalicama – naravno, nije reagovao. Onda je student morao da vikne ili da ode do kontrolorovog stola da privuče njegovu pažnju. Kontrolor je nastavio da predano radi svoj posao, ali je pokazivao vrh jezika polovini studenata koja je pokušavala da ga prekine. Posmatrač je merio vreme koliko je svaki student oklevao pre nego što je glasno pozvao ili čak dodirnuo po ramenu kontrolora, a pošto posmatrač nije mogao videti da li je kontrolor pokazivao jezik ili nije, ogleđ je zaista bio „naslepo“.

Rezultati su pokazali dramatičnu činjenicu da pokazivanje jezika zaista predstavlja kočnicu za druge ljude. Oni studenti koji nisu videli da se jezik pokazuje čekali su u proseku 7,72 sekunde pre nego što su prekinuli kontrolora; studenti kojima je jezik pokazan čekali su 19,93 sekunde (a jedan student, očigledno preosetljiv na ovu vrstu znaka, čekao je dva minuta). Ta prosečna razlika od 12 sekundi nije samo

statistički značajna, već je to dva i po puta duže vreme, što je u tim uslovima izgledalo kao večnost.

Najčudniji deo istraživanja bio je razgovor posle ogleđa. Studentima je saopšten pravi cilj ogleđa, a onda je od njih zatraženo da pokažu kakav je bio izraz lica kontrolora. Niko nije prikazao jezik. Oni koji su zapravo videli kako kontrolor pokazuje jezik, poricali su da su to videli mada je većina njih priznala da je osetila da kontrolor ne želi da ga iko uznemirava. S druge strane, studenti koji *nisu* videli kontrolora da pokazuje jezik, izjavili su da se nisu osećali neprijatno da ga prekinu.

Prema tome, izgleda da pokazivanje jezika ima uticaja čak i kada nijedan od učesnika nije svestan da pokazan jezik šalje neku poruku. Zašto vrh jezika šalje poruku „Ostavi me na miru“? Jedan od glavnih istraživača ove oblasti, dr Džulija Čejs sa Koledža Barnard, misli da se to začelo vrlo rano. Posmatrala je bebu od šest nedelja kako leži u kolevcu, s jezikom koji izviruje. Detetova majka je objasnila da beba to radi kada prestane da sisa – pošto je još uvek preslaba da okrene glavu, ona izgura bradavicu jezikom. Beba onda ostavlja jezik vidljivim još neko vreme, odbijajući tako majku da ponovo pokuša da je doji. Čarls Darvin je posmatrao šestomesečnu bebu kako to isto radi sa novom hranom. Iako su ovo samo anegdote, one ipak ukazuju da pokazivanje jezika kao znak odbijanja možda počinje u najranijem uzrastu.

Kada postanete svesni ovoga, primetićete svuda pokazivanje jezika, ali obratite pažnju na različitosti – nekada se ono može nalaziti prikriveno u situacijama gde će se pokazivanje jezika smatrati neprimerenim. Jedan takav primer, koji su istraživači izneli, jeste televizijski prenos takmičenja za lepoticu gde se finalistkinjama postavljaju teška pitanja kako bi pokazale širinu svoga obrazovanja. Jezik se pojavljuje samo u nagoveštaju, ne provirujući između zuba, da brzo ovlaži usne kojima to uopšte nije potrebno.